

פרשת בראשית

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

מדוע התורה, המשמשת כספר חוקים של האומה הישראלית מתחילה דווקא בסיפור בריאת העולם? "מתחילים מבראשית עם מאמר המוגש לפניכם בלשון קלה וברורה.

כבכל שנה שוב אנו מתחילים "מבראשית". בפרשה זו טמון סוד בריאת העולם לפני 5751 שנה. מדוע התורה, המשמשת כספר חוקים של האומה הישראלית מתחילה דווקא בסיפור בריאת העולם?

סיפור בריאת העולם מידי הקב"ה מחזק בנו את האמונה במנהיגו של ובוראו, שהיא היסוד לכל שמירת התורה. רש"י מביא בפתח פירושו על התורה את מאמרו המפורסם של רבי יצחק העונה לשאלה זו ממבט שונה: "שאם יאמרו אומות העולם לישראל: ליסטים (שודדים) אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים (יושבי כנען) הם (ישראל) אומרים להם- "כל הארץ של הקב"ה היא, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" תשובה זו מלווה את העם היהודי במשך כל שנות קיומו ומהווה את הבסיס לזכותו של העם היהודי להתיישב בארץ ישראל.

ששת ימי בראשית

בעולם שרר תוהו ובוהו ולכן בראשית קבע והבדיל הקב"ה תחומים מוגדרים בעולמו במשך הימים הראשונים.

ביום הראשון- הבדיל הקב"ה בין האור לבין החושך: בחלק משעות היממה הנקרא יום ישלוט האור, ובחלקו השני הלילה החושך.

ביום השני-מים עליונים מעל הרקיע ומים תחתונים מתחתיו. בתחילת היום שלאחריו נקוו המים, שעד כה כיסו את הארץ, למקומות הנמוכים שם נוצרו ימים ואגמים ובשאר המקומות נתגלתה האדמה.

ביום השלישי-לאחר שנראתה היבשה נתן בה אלוקים את כח הצמיחה והארץ החלה להוציא אילנות נושאי פרי ועשב.

ביום הרביעי-ניתנה הפקודה למאורות, הירח השמש, שנבראו בעצם כבר ביום הראשון עם האור, ולקבוע את מקומם ברקיע השמים. מסופר בתלמוד ובמפרשים שבתחילה נבראו השמש והירח בגודל שווה, עש שבאה הלבנה לפני הקב"ה ואמרה: "וכי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד"? בתגובה אמר הקב"ה: "לכי ומעטי את עצמך, אך כדי לפייסה על שנתקטנה צירף אליה את הכוכבים.

ביום החמישי-נבראו השרצים והזוחלים למיניהם, הדגים והעופות. כדי שלא יתמעטו, היות ודרכו של עולם לצוד אותם, בירך אותם הקב"ה שיפרו וירבו.

ביום השישי-נבראו תחילה כל החיות והבהמות ואח"כ ברא אלוקים את האדם. מעפר האדמה יצר את גוף האדם ולאחר מכן נפח באפו "נשמת חיים".

האדם הראשון בגן עדן

פרשת בראשית

"ויטע אלוקים גן עדן..."-צמחיה עשירה על כל סוגיה וארבעה נהרות שמימיהם משקים את הגן. על כולם מופקד האדם הראשון. הקב"ה מזמן לפניו את כל החיות ו"יקרא האדם שמות, לכל הבהמות ועוף השמים ולכל חיית השדה."

למרות כל מגוון היצורים הסובב אותו הרגיש האדם בודד, בהיותו שונה ומוזר מכל היצורים שעברו לפניו. המסקנה ברורה: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו." הקב"ה מפיל עליו תרדמה ולוקח את אחת מצלעותיו ממנה הוא יוצר לו בת זוג, האדם מגיב בשמחה למראה זוגתו: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה."

החטא הראשון

כבר בהיותו לבדו התיר לו הקב"ה לאכול מכל עץ הגן, חוץ "מעץ הדעת" אשר עליו נאמר: "ביום אוכלך ממנו מות תמות". הנחש-סמל הפיתוי, "ערום מכל חיית השדה"-שם לו למטרה להכשיל את בחיר הנבראים. הוא ניגש אל האשה. היא לוא שמעה ישירות מאלוקים על דבר האיסור, כי אם מפי בעלה, ומילא רישומו חלש יותר בעיניה, תחילה הוא מתמם ומרחם על האדם ואשתו: "האם אלוקים אמר לכם" לא תאכלו מכל עץ הגן?" וזאת על אף שהוא יודע שהאיסור אמור רק בנוגע לעץ אחד. לאחר שהאשה מכחישה את דבריו, אך גם משנה את במקצת את דברי אלוקים וציוויו, ממשיך הנחש במסע שיכנוע נמרץ: "...לא מות תמותן. כי יודע אלוקים כי ביום אוכלכם ממנו ונפקחו עיניכם וחייתם כאלוקים יודעי טוב ורע."

האשה אינה עומדת בפיתוי: "ותראה האשה כי טוב העץ למאכל... ותיקח מפריו ותיתן לאשה עימה ויאכל". תגובת אלוקים לא מאחרת לבוא: "האם מן העץ אשר ציוותיך לבלתי אכול ממנו אכלת?"-נשאל האדם האדם מאשים את אשתו והיא תולה את העוולה בנחש. מכאן הדרך קצרה לעונש הבלתי נמנע: לנחש-"על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך". לאשה-"בעצב תלדי בנים..." לאדם-בזיעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה, כי ממנה לוקחתה. כי עפר אתה ואל עפר תשוב. פרשת החטא והעונש באה לסיימה בגירושו של האדם הראשון מגן עדן

קין והבל

שני בנים היו להם לאדם וחוה, והם בעלי תכונות אופי שונות המתבטאות בעיסוקיהם. הבל-רועה צאן, וקין-עובד אדמה. באחד הימים החליטו להקריב קורבן לה'. קין הביא כמובן מפרי עבודת האדמה, אלא שדווקא מן הגרועים שבהם. הבל, לעומתו, הקריב מצאנו ובוחר לשם כך את המובחרים. אש ירדה מן השמים וליחכה רק את מנחתו של הבל, לאות כי ה' קיבל את קורבנו. פירותיו של קין נשארו כפי שהיו.

"ויחר לקין מאוד ויפלו פניו." אז משמיע הקב"ה באוזני קין פס' אחד, שהוא בעצם המפתח למהותו של האדם ומלווה אותנו במשך כל הדורות " הלא אם תיטיב שאת(אם תיטיב את מעשיך-יסלח לך), ואם לא תיטיב-לפתח חטאת רובץ"... החטאת-היצר הרע-רובצת ליד פתח ליבו של האדם. במעשיו הטובים מחסן האדם את עצמו מפני היצר, אך משהחל להרע את התנהגותו יתהפכו היוצרות והיצר עשוי לקנות לו מקום בליבו. כפי שמסיים הפס"ם..."אליך תשוקתו (של היצר הרע, אבל) ואתה תמשול בו". זהו סוד הבחירה החופשית.

אבל קין אינו שומע אש הקינאה באחיו בוערת בו-"ויהרגיהו". עונש נידודים נגזר על קין. להגנתו חקק לו הקב"ה אות במצחו לבל יכוהו.

פרשת בראשית

נח-נקודת אור בעולם הרשע

עשרה דורות עברו מאדם הראשון ועד נח. בימיו של זה "רבתה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום". כעסו של הקב"ה גובר "אמחה את כל האדם אשר בראתי מעל פני האדמה"... רק נקודת אור אחת מהבהבת בתוך כל ההמון "ונח מצא חן בעיני ה'"מה היה עונשם של הרשעים? מה עלה בגורלו של נח? כל כך ועוד - בפרשת השבוע הבא...

הסָבֵל, אינו לריק! (א,א-ז)

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם... וְכָל יֹצֵר מַחְשֵׁבֶת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם... וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה... מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם... (א' א' - ו' ד')

אחד הדברים המעניינים ביותר בפרשת בראשית, זו הפתיחה והסיום השונים והמנוגדים - המתובלים במעברים חדים ועזים עד מאוד. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

בתחילת הפרשה אנו מתוודעים לנתונים מאוד משמחים, התורה משתפת אותנו בבריאת ופריחת העולם, כיצד "הכלום" הפך לעולם מושלם פורח ומשגשג - המכיל בתוכו את הכל.

אנשים, חיות, פירות, אגמים, נהרות, אלפי סוגי פרפרים, דגים, ציפורים, עצים... הכל צבעוני וחי ותוסס ומסודר בתבנית ותוכנית מדהימים - כאשר כל יצור קיבל את המאפיינים והצורה הייחודית שלו.

אין ספק שהמידע הזה נחמד, ומרנין כליות ולב. אך כאשר אנו מדפדפים עוד קצת בפרשה ועוברים לשלב הבא, אנו מגלים פתאום שהעסק מסתבך.

האדם והאישה והנחש חוטאים, קין הורג את הבל, שני המלאכים "שמחזאי ועזאל" חוטאים עם בנות הארץ ומאבדים את מעלתם (ילקוט שמעוני רמז מ"ד ד"ה כל אותה), השחיתות פושה בכל פינה והבריאה כולה מרשיעה ומתעוותת מקצה לקצה. האדם, הבהמות, העופות, העצים, כולם פוגמים ורוצחים וגוזלים ומורדים באלוקים, נציין רק שרבי יוחנן מגלה לנו שאנשי דור המבול עשו את כל העבירות שבתורה (סנהדרין קח ע"א).

למרבה התוגה והיגון המצב הקריף והחמיר והפך לבלתי ניתן לשיקום, עד שהתורה מכריזה בסוף פרשתנו את המילים הבאות: "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל יֹצֵר מַחְשֵׁבֶת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם", וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה... מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם, וּנְגַזַּר עַל כּוֹלָם כְּלִיָּה וּאֲבָדוֹן. [גם על נוח נגזרה הגזירה, אלא שה' חמל עליו ועשה לו נס (שם)].

בכדי שנבין את היקף הפשע והרשע של אנשי דור המבול, נציין רק שהגמרא מגלה לנו שמחמת שאנשי דור המבול מרדו בבורא עולם בקנה מידה שלא ניתן לתפיסת אנוש, משום כך הם נענשים לנצח. כאן בעולם גופם התייסר ונמחה במי המבול, וגם לעתיד לבוא הם לא יזכו לקום עם כולם בתחיית המתים (שם) והם ימשיכו להיענש לנצח (עיין שם במהרש"א ח"א ד"ה "נשמות לפגרים").

אכן המעברים בפרשה מאוד חדים ועזים. הפרשה פותחת בבריאת ופריחת העולם, ומסיימת "בטרגדיה עולמית", "באבדון נצחי", בגזרת המבול.

פרשת בראשית

והשאלה נשאלת: כיצד הגיע העולם לכזה שפל? הרי מדובר באנשים שהיו בדרגה מאוד עליונה ונשגבה, אנשים שחיו ונשמו את בריאת העולם - וידעו היטב שהעולם אינו הפקר, אם כן מה גרם להם לעשות תפנית כל כך חדה ומרחיקת לכת? מה גרם להם לשיבוש הגדול בהשקפת עולמם - ולמעידה והמרידה החמורה בבורא?

האמת היא שאיננו יכולים להבין את הלך חשיבתם של אנשי אותו דור, ברור שזה מעבר להשגתנו, אך דבר אחד לפחות אנו כן יודעים. חכמנו ז"ל גילו לנו מהי העבירה החמורה ביותר שביצעו אנשי דור המבול, ומה גרם להם להגיע לכזה שפל.

מהי העבירה החמורה ביותר שעשו אנשי דור המבול?

האנשים הללו התגאו על אלוקים וכפרו בטובותיו, וקנטרו אותו בדברים - "להכעיס". הם נשאו עיניהם לשמים ואמרו: בורא עולם, מדוע שנעבוד אותך ונתכופף למצוותיך? הרי איננו זקוקים לחסדיך ולגשמיך. יש לנו שפע של מעיינות ונהרות, ואנחנו מסתדרים יפה גם בלעדיך - ואיננו זקוקים שתעשה לנו טובות ותוריד לנו גשמים (סנהדרין ק"ח ע"א).

המילים הללו הם הפשע הגדול ביותר שעשו אנשי דור המבול. מדוע? משום שאדם שרוצח וגונב, הגם שהוא עושה מעשה נורא ואיום, מכל מקום עדיין יש לו איזו סיבה מטופשת שמחמתה הוא חוטא, ולדעתו יצא לו מזה איזה רווח גשמי מדומה. גם מי שעובד עבודה זרה, למרות שהמעשה שלו חמור עד מאוד, מכל מקום אותו שוטה עושה זאת לשם תאוה וצורך, הוא מחפש איזו רוחניות להישען עליה. [בחז"ל מובא שפעם הייתה תאוה גדולה לעבוד עבודה זרה - ממש כמו שיש היום תאוה שנקראת "ניאוף" (סנהדרין ק"ב ע"ב)].

אכן לכל עבירה עוד אפשר למצוא איזה הסבר וסיבה גשמית שמחמתה עלול האדם לחטוא "לתיאבון".

אך המילים הנוראות שהטיחו אנשי דור המבול בבורא עולם, היו נטו להכעיס את ה' - ללא שום הנאה גשמית. זה פשוט להתגאות על ה' ולבעוט בחסדיו וטובותיו ולמרוד בו ללא שום רווח ותועלת. האם יש דבר חמור מזה?

כעת אנו מבינים דבר נוסף:

שהרי כתוב בגמרא שה' אמר לדור המבול כך: אתם מקנטרים אותי ומתייהרים עלי שאינכם צריכים שאוריד לכם גשם - ואתם מנפנפים במעיינות המים והנהרות שנתתי לכם? במים מרדתם בי, ובמים אעניש אתכם (סנהדרין ק"ח ע"א). זו הסיבה שהם נענשו במי המבול.

והשאלה נשאלת: מדוע ה' עושה עסק כל כך גדול מהעניין - עד כדי כך שהוא בוחר להענישם דווקא במים? מדוע ה' לא עושה עסק גדול מעבירות חמורות אחרות שעשו אותו הדור?

הוא אשר אמרנו. כל העבירות זה היה לתיאבון, ועוד אפשר להפעיל עליהם את מידת הרחמים. אך המילים המתריסות שהם אמרו לבורא עולם - זו הייתה פסגת הגאווה על ה', הם נאמרו להכעיס ולא לשום מטרה אחרת, ואין לך מעשה חמור יותר מזה. זו הסיבה שמחמתה ה' עשה מזה עסק מאוד גדול. ומה גרם לדור המבול להתגאות על ה'?

עונים חכמנו ז"ל תשובה מאוד מעניינת: מחמת שלאותו דור היה "כל טוב", הם נפלו ברשת הגאווה

פרשת בראשית

(סנהדרין ק"ח ע"א).

והדברים תמוהים ולא מובנים. שהרי מה הקשר בין "כל טוב" לגאוה? ועוד יותר לא מובן, כיצד גאוה מובילה למרידה בה'?

אך אל דאגה, אין צורך להילחץ, התורה הקדושה פותרת לנו את החידה הסבוכה הזו. היכן ישנו פסוק שכתוב בו 'ישמן וישרון ויבצעט... וישש אלוה עשהו... ויבבל צור ישעתו' (דברים ל"ב ט"ו), ואת הפסוק הזה מבארים חכמנו כך:

וְיִשְׁמַן וְיִשְׂרֹן וַיִּבְעֵט - אדם שמתברך בכל טוב ומקבל מהבורא "פינוק מלא", אט אט הוא מפתח חשיבה עקומה של "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החייל הזה" - והוא מתעלם מכך שבעצם את הכל נתן לו ה'. וכיוון שכך...

וְיִטֵּשׂ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ - מחמת שיש לאדם כל טוב ואין הוא זקוק לעזרה בשום תחום, ממילא אין לו סיבה לחפש את ה' - והוא כבר לא פונה אליו. וכאשר האדם לא פונה לה' ומנתק את הקשר הרוחני, אזי מתחיל אצלו דרדרור גדול והוא מגיע לעומק השפל, עד לרמה החמורה של... וַיִּבְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוֹ - למרוד בה' ולכפור בטובתו, ולהטיח כנגדו בגאוה ובעזות פנים. (ספורנו, אבן עזרא, תולדות יצחק, אוצר התורה).

כעת המסלול כבר מובן: מי שיש לו כל טוב והוא מסודר בכל העניינים - הוא לא מרגיש זקוק לחסדי הבורא, כבר אין לו צורך ליצור קשר עם ה' - והוא מנתק את הקשר עם בורא עולם, אט אט הוא מתדרדר מדחי אל דחי, עד שמגיע לכפירה ומרידה בבורא.

המסלול הזה, הוא בעצם העומק שטמון בדברי הגמרא שאמרה שהמניעה והמנוע שהוביל את אנשי המבול לדיוטה השפילה ביותר - "לגאוה על בורא עולם", זה היה "הכל טוב" והשפע הגדול והמושלם שהיה להם. חלמתם פעם שזה עד כדי כך?

עד כאן המאמר, והוא מוביל אותנו למסר חד וברור כראש הגפרור:

הצרות והתלאות של האדם אינם לריק. הם מקרבים אותו יותר אל הבורא, ובזכותם הוא שומר על קשר חם ולוהט עם ה'.

לא נעים לציין זאת, אבל זו עובדה בשטח שאין עליה עוררין ומערערים:

מתי אנשים פותחים תהילים ומשתפכים בתפילה מעומק הלב? מתי אנשים מחזרים אחר זכויות נוספות ומתעניינים יותר בקרבת ה'? האם כאשר חייהם הולכים על מי מנוחות ולא חסר להם דבר - או כאשר יש להם קשיים ובעיות?

אין זה סוד שדווקא כאשר האדם סובל וכואב - אזי הלב שלו נפתח ומתרחב ומצבו הרוחני פורח ומלבלב יותר מתמיד. נכון?

כעת נפתרה לנו חידה גדולה. איזו חידה?

אומר התנא (אבות ו' ד') משפט מאוד תמוה: כך היא דרכה של תורה! פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תקייה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן... אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

במבט ראשון המשנה הזו לא נתפסת לנו בשכל. איננו זוכים להבין מה רוצה התנא ללמדנו. מדוע באמת שנעבוד את ה' מתוך מינימום נוחות?

למה שלא נלמד את התורה מתוך פסגת האושר כאשר אנו יושבים על כורסת מסאג' באיזו יקטה מפוארת

פרשת בראשית

בלב הים ונהנים משאון הגלים והקִיט הציפורים - כאשר בחלל מתנגן השיר "הנה מה טוב ומה נעים", ואיזה כושי חמוד עומד מולנו ומחזיק לנו את הגמרא ביד אחת וביד השנייה הוא אוחז מגש עם ערגליות וכוס קפה? מה רע בלימוד מפנק שכזה? מדוע יש עניין ללמוד מתוך עמל וחיי צער? התנא רוצה להחכים אותנו בידיעה הנ"ל: ככל שהאדם פרוש יותר מענייני העולם והוא מרגיש "חסר" מבחינה גשמית, כך הוא מחובר יותר לבורא - ומעמדו הרוחני גובר ומתעצם. מצד שני, ככל שהאדם מחובר יותר לתענוגות העולם, אזי איכות הקשר שלו עם ה' פוחתת.

את הסוד הזה אנו למדים גם מחלומו של יעקוב: עבודת ה' היא בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", ועל הסולם הזה נאמר "מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו". שמתם לב למילים? עולים ויורדים! אי אפשר להיות בו זמנית בשתי קצוות הסולם. או שמתנזרים מהגשמיות ומנתקים מהחומריות וממריאים ועולים עד לב השמים, או שבוחרים בגשמיות ויורדים בעבודת ה'.

חלום יעקוב מלמדנו שאי אפשר לשקוע בגשמיות וברוחניות בו זמנית!

בגמרא מסופר שרבי שמעון ורבי אלעזר בנו התחבאו במערה 12 שנה מחמת שהמלכות רצתה להורגם, לאחר מכן הם שהו במערה שנה נוספת משום סיבה צדדית, ולאחר 13 שנה הם יצאו סופית מהמערה.

במשך כל שנות שהותם במערה הם היו בתת תנאים גשמיים, ואפילו בגדים להחלפה לא היה להם. הבעיה היא שהם חששו שבמשך הזמן הבגדים יתבלו ולא יהיו ראויים להתפלל בהם, והרי יש לעמוד בתפילה לפני מלך העולם עם בגדים הגונים - ולא מטונפים ובלויים. מה עשו אותם צדיקים? חפרו במערה שתי בורות והטמינו בהם את גופם, ואת הבגדים הניחו בצד לכבוד התפילה. בזמן התפילה הם יצאו מהבור ולבשו את הבגדים, ולאחר מכן הניחו אותם בצד שוב וטמנו את גופם באדמה, ולמדו תורה בלי הפסקה. ומה המחיר שהם שילמו על כך? בשר גופם נסדק ונאכל מחמת האדמה, ובשרם היה סדוק ופצוע וכואב.

לאחר שיצאו מהמערה נודע הדבר לרבי פינחס בן יאיר, והוא הלך לסעדם ולעזור להם. כאשר ראה את מצבם הגופני הקשה נצטער רבי פינחס מאוד והחל לבכות, ואמר: אוי לי שאני רואה אתכם במצב כזה כאוב, כאשר גופכם פצוע ומוכה.

שמע רבי שמעון את דבריו ואמר: על הכאב והצער הגשמי שלנו אתה כואב? על זה אתה אומר "אוי לי שראיתכם כך"? אדרבה! אוי לנו אם לא היינו מגיעים למצב הזה. שהרי בזכות זה שלמדנו תורה מתוך קשיים עם גוף פגוע ופצוע, התרוממנו והתעלינו למדרגות מאוד גבוהות - והגענו להישגים רוחניים עצומים.

הגמרא ממחישה לנו את הדברים ומגלה לנו שלפני שרבי שמעון נכנס למער

מדוע על האדם לא נאמר

כאשר בורא הקב"ה את האדם נאמר עליו שהוא נוצר "בצלם אלו-הים". מה משמעות המושג "בצלם"?

על השאלה הזו ניסו לענות מפרשים רבים, וגישתו של הרמב"ם מציעה לראות במה דומה האדם לקב"ה ולהבין שבכך התייחד גם האדם.

הרב סולובייצ'יק אומר שמה שאנו רואים בפרקים הראשונים של התורה, הינו שהקב"ה הינו יוצר ובורא. זה מה שמייחד את הקב"ה בפרקים אלו ומה שאנו לומדים עליו, מכאן שיחודו של האדם, מה שהופך אותו להיותו "בצלם", הינה העובדה שגם הוא יכול ליצור ולברוא דברים חדשים בעולם (גם אם לא יש מאין).

פרשת בראשית

מהצד השני, אנו רואים שעל ברייתו של האדם לא נאמר "כי טוב".

מדוע על העצים והאבנים, על השמים והארץ נאמר "כי טוב" ואילו על בריאתו של האדם לא?

ישנו עוד מקרה אחד שבו נמנע הקב"ה מלומר "כי טוב" וממנו נוכל ללמוד. ביום השני, לא נאמר "כי טוב" על הבדלת המים מעל ומתחת לרקיע. הסיבה הינה שהפעולה עדיין לא נסתיימה בכך. רק ביום השלישי כאשר המים נקוו אל מקום אחד, סיים הקב"ה את מה מלאכת המים, ולכן אמר אז "כי טוב". כלומר אנו רואים שלא נאמר "כי טוב" על דבר שעדיין לא נשלם. רק כאשר תהליך היצירה נשלם, נאמר "כי טוב".

זו הסיבה שעל האדם לא נאמר "כי טוב". תהליך יצירתו של האדם עדיין לא הושלם בבריאה. הוא מוטל על האדם עצמו, אשר נוצר בצלם, ואשר חלק מתפקידו הינו להשלים ולשכלל את עצמו ואת מהותו. אלוקים ואדם שותפים במעשה בראשית, והאדם הוא גם בורא וגם נברא..

יש פגמים רבים ובעיות במין האנושי. יש תרבויות שזה גרם להם להתיימש מהאדם. התורה אומרת לנו ההיפך יש באדם את היכולה להשלים וליצור את עצמו, וזהו דווקא תפקידו. רק כאשר ישלים האדם את השלמת עצמו, נוכל לומר גם עליו "כי טוב".

שבת בראשית

גדולה היא שבת זו שנקראת "שבת בראשית", שלא כמו שאר השבתות שאין להם שם מיוחד. אין "שבת נח" או שבת לך לך", אבל יש גם יש "שבת בראשית".

הטור או"ח (סי' רצב) כתב: ומה שתיקנו בשבת ג' ענייני תפילות - אתה קידשת, ישמח משה, אתה אחד. אתה קידשת כנגד שבת בראשית; ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה; אתה אחד כנגד שבת שלעתיד לבוא, שבעתיד יהיה ה' אחד ושמו אחד. זוהי גדולתה של "שבת בראשית", שהיא ממשיכה מכוחה קדושה לכל שבתות השנה ובכל שבת אחת מסגולותיה של השבת היא ה"בראשית". בשבת זו יש סגולה של התחדשות, ואפילו לימוד התורה מסוגל להבנה ולהעמקה יתירה לחידושי תורה נעלים ומועילים. על כן מן הראוי שננצל "שבת בראשית זו", שהיא תחילה מבחינת מנוף רוחני להתעלות לכל שבתות השנה. חובה עלינו להקדיש בשבת זו יתר כוחות ללימוד התורה, לגלות חידושי תורה, לקדש שבת זו בקדושה ובטהרה, שהיא תהיה בבחינת מוליך ומביא לכל שבתות השנה.

בשבת בראשית זו יש חשיבות רבתי לכך שכל אדם יקבל על עצמו איזו שהיא קבלה לפתיחת חומש בראשית, שתלווה אותו עד פרשת "וזאת הברכה". אין ספק, כי דבר שהוא בבחינת "על הסדר" מדי שבת בשבתו יכול להביא תועלת רבה שאין אנו יכולים להעריך את גודל עוצמתו.

בשנים האחרונות רבים קבלו על עצמם ללמוד מדי שבת את פירושו של רבי חיים בן עטר זצוק"ל, הלא הוא "אור החיים" הקדוש. סיפור נפלא אירע לרב יעקב יוסף אויערבאך שליט"א, רבה של רמת חן, שאף הוא קיבל על עצמו ללמוד את פירוש "אור החיים", והסיבה לכך היא על פי הסיפור הבא:

בשנת תשנ"ח התגלתה מחלה חשוכת מרפא בגופו של נער, בנו של אחד מיקירי ירושלים התורניים. אביו של הנער שמע בעצת חבריו ועלה לבית העלמין בהר הזיתים, שם עמד להתפלל לרפואת בנו ליד קברו של רבי חיים בן עטר זצוק"ל. משסיים לומר את פרקי התהילים המיוחדים לתפילה על החולה, קיבל על עצמו ללמוד מדי שבת בשבתו בפירוש "אור החיים".

פרשת בראשית

לתדהמת הרופאים, הבן החל להתאושש ולא עבר זמן רב עד שהבריא לחלוטין. זמן קצר לאחר מכן שמע האב כי הרב של רמת חן, הרב יעקב יוסף אויערבאך שליט"א, איבד את מאור עיניו בעקבות החמרה במחלת הסכרת. הרופאים סברו שאין תרופה או טיפול רפואי כלשהו שיכולים להשיב לו את ראייתו. מיהר האיש לבית הרב אויערבאך והציע לו לפקוד את קברו של רבי חיים בן עטר.

"יבקש הרב חנינה בעד נפשו שיאירו עיניו כמקודם, כדי שיוכל מכאן ולהבא ללמוד כל שבוע בספר 'אור החיים'".

הרב התקשה להאמין כי ישועתו תבוא ממעשה זה. ברם, לאחר הפצרות מרובות, נסע יחד עם האב להר הזיתים, עמד ליד קברו של הצדיק ושפך ליבו כמים. הוא ביקש שיתעוררו עליו רחמים רבים בזכות הצדיק, שיאירו עיניו כדי שיוכל ללמוד מדי שבת בספר "אור החיים".

בשובו לביתו פתח הרב אויערבאך את הספר. לתדהמתו הבחין כי הוא יכול לראות מעט מעט, כמתוך ערפל. למחרת ניסה שוב ואז כבר ראה יותר טוב, בתוך ימים ספורים נפקחו עיניו לגמרי.

הרופאים הודו כי מדובר בנס רפואי של ממש. כמה צדקו חכמי ונציה שכתבו בהסכמתם לספר "אור החיים": "הטועם מיערת דבשו יאירו עיניו, כי כשמו כן הוא: אור החיים".

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ... (א א)

חז"ל מספרים "רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא (נהר גינאי)

אמר ליה גינאי : חלוק לי מימך ואעבור בך אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה
אמר ליה :אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא (שהיה נושא חיטים לפסח)
אמר ליה :חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק חלק ליה...

שואל האור החיים: כאשר רצה משה לבקוע את הים אמר לו הים: אין אני נבקע מפניך כיוון שאני נבראתי ביום השלישי ואתה נבראת ביום השישי עד שנטה ד' ימינו לימין משה ונבקע הים, ולכאורה קשה מדוע לר' פנחס נבקע הנהר ואילו למשה לא רצה הים להיבקע עד שעזר לו ד'?

ומתרץ: כאשר ברא ד' את העולם עשה תנאי עם כל בריאה שהיא תהיה כפופה לתורה ולעמליה לעשות כל אשר יגזרו עליה, והנה בזמן יציאת מצרים עדיין לא קיבלו בנ"י את התורה וכיוון שלא היה למשה כח התורה לכן לא היה יכול להכריח את הים להיבקע אבל לר' פינחס כבר היתה זכות תורה ולכן נבקע הנהר לפניו.

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א,א)

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים וכו' (רש"י).

לכאורה קשה הלא מה שקנה עבד קנה רבו, וא"כ אחר שנתן נח את כנען עבד עבדים לאחיו, אם כן אין

פרשת בראשית

זה גזילה מה שלקחו הארץ מהם.

ונראה ליישב, דכיון דגבי מצות התלוויים בארץ כתיב וירשתה וישבת בה, א"כ מה שבא להם על ידי עבד שלהם אינו נקרא 'ירושה', כי לשון 'ירושה' משמע שהוא שלך מאבותיך. ומה שאמרו 'לסטים אתם' אין הכוונה לסטים ממש, אלא היינו דדרך לסטים לקחתם הארץ, ואינו בא לכם דרך ירושה.

ועוד יש לתרץ, דאף על גב שנח נתן את כנען עבד עבדים לאחיו, מ"מ לא נתן אותו עבד עבדים ליקח ארצו, דאם כן מה הועיל החלוקה שהיה נח מחלק הארץ לבניו כדאיתא ברש"י לקמן (יב, ו). אלא נתן אותו עבד עבדים חוץ מן הארץ שתהיה לכנען, כדי שתתקיים החלוקה שיחלוק להם הארץ, והוי כאילו נתן נח הארץ לכנען על מנת שאין לרבו רשות בו, ולפיכך לא היה לישראל רשות בארץ. ואף על גב דבמסכת קדושין אמרינן, אפילו נתן לו על מנת שאין לרבו רשות בו, קנה רבו, אלא אם כן אמר על מנת שתצא בו לחירות דלא קנה רבו, ו"ל דכיון שנתן אותו נח לעבד עבדים, וגם נח הוא שחלק הארץ לבניו, מסתמא בתנאי זה נתן אותו לעבד עבדים על מנת שיהיה לו הארץ, ונמצא שאם לוקחים ישראל את הארץ אינו עבד, ולפיכך לא זכה ישראל בה.

ועוד יש לומר כיון שנתן לכנען את הארץ לישיבה, הרי הוא כמי שנתן דבר לעבד על מנת שיצא בו לחירות, דלא דוקא על מנת שיצא בו, אלא כל שפירש מה יעשה בו העבד, לא קנה רבו המתנה. וכך מוכח בפרק קמא דקידושין, ונח כאשר חלק הארץ לבניו לא נתן לכנען הארץ אלא לישיבה, ולא לשאר דברים, ולפיכך לא היו יכולין ליטול

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א,א)

התורה נכתבה בעשרים ושתים אותיות קדושות, שבהן ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו.

רמז לדבר: ראשי התבות של הפסוק הראשון שבתורה: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" - עולים יחד בגימטריא עשרים ושתים, כמנין אותיות התורה.

ואומר ה"בן איש חי", שמטעם זה מיוסדות תפלות רבות לפי סדר הא-ב, כדי שנכלל בתפלתנו את כל כ"ב האותיות הקדושות שבהן נברא העולם ובהן נתנה התורה, ובזכות זו נוושע.

והוא מוסיף ומביא על כך רמז מן הפסוק בתהלים (ל"ז, ה'): "גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה". "גול על ה'" - עליך להתפלל "על ה'", דהיינו לפי סדר כ"ב האותיות הרמזות באותיות שמעל שם הוי"ה: מעל האות י' - ט', מעל האות ה' - ד', מעל האות ו' - ה', ומעל האות ה' - ד', שמניין הכולל הוא עשרים ושתים. ואם תעשה כן, אזי "בטח עליו והוא יעשה" וישמע תפילתך.

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (א,כו)

בספרי המוסר הובא משל: אחד הצבאים היה רץ בסבכי היער, בחוסר זהירות, ונתקל בעצים מחמת הקרניים המסועפים שלו, שוב נחלץ ושוב רץ, ושוב נתקל, וכן כמה פעמים, הדבר הרגיז אותו, והחליט בדעתו כי למחר יבוא עם גרזן לכרות כל עצי היער. והנה למחרת פגשו חברו, מה לך עם הגרזן, ענה ואמר: אני כורת כל העצים כי הם מפריעים לי בכל פעם וכו'. ענהו חברו החכם ואמר לו, ידידי, אין הבעיה בעצים, הבעיה היא בך, תקצר את קרנותיך הארוכות, ותראה שעצי היער לא מפריעים לך. זה המשל.

והנמשל: אדם נולד עם מידות שאינן טובות, וכמ"ש הפסוק (איוב יא, יב) "עיר פרא אדם יולד", ולכן נולד

פרשת בראשית

האדם בלתי מהול, הכל כדי להורות "שאדם צריך תיקון", אין אדם מושלם, כך צורת הבריאה, יש מידת גאווה, קמצנות, שררה... אך עלינו מוטל לעמול ולתקן, 'אדם לעמל יולד', וכן כתיב (בראשית ב, טו): ויקח את האדם ויניחהו בגן עדן לעובדה ולשומרה. והבן. וכשאינן אדם עמל אזי נדמה לו: שאני טוב - והעולם רע.

אין לך אדם שאין לו הפרעות בחיים, הדבר מתחיל בתוך ביתו, ומסתיים בחוץ, כגון בעבודה, בכולל, עם חברים, עם שכנים וכו', אין כל הדעות שוות, אין פרצוף דומה לחברו, ואין כל הטבעים שווים, ובגין כך פורצות חילוקי דעות, מחלוקות, ואצל קטני השכל נמשך הדבר ומתארך ללא מרפא, ואדם חושב אני טוב, אין כמוני, ושאר האנשים לא טובים.

לדוגמא, מידת ה"הירות" היא כמעט בטבע אנוש, אינו סובל שיפגעו בו, וכאשר פוגעים בו, מיד באה התגובה במריבת ידיים או בפתיחת פה ולשון וכו'. אכן שומה על כל אדם מבאי עולם, הן איש הן אשה, לעמול על מידת ה"ענוה" באופן היותר טוב שיוכל להיות. אך כיצד עושים זאת? אכן, רבותינו לימדונו "שבירת המידות", היפך מטבעך, פעם אחר פעם, זהו כמו "תרגילי אימון", למשל: אשתו עשתה דבר נגד רצונו (הצודק או שלא צודק), יכול הוא להשיב מלחמה שיערה, ומה עושה, שותק ולא מגיב, וכמו כן אם חברו עשה דבר כנגדו או אמר עליו דבר, ויש באפשרותו להכותו מנה אחת אפיים, ושותק, כל זה וכיוצא ב, "מתרגל" את האדם לכפות מידותיו.

עוד עצה, להתייעץ עם קטנים ממנו, ועם מי שנדמה לו שאינו שווה, לדוגמא, אדם מתייעץ עם אשתו, וכמ"ש במציעא (נט.): "איתתך גוצא גחין ולחיש לה", נקטו דוגמא כזו, לרמוז "תכופך עצמך", אל תתנהג בהרמת ראש, וזאת למדנו ממה שנאמר בפרשת בראשית (א, כו) "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ללמד שגדול יתייעץ עם הקטן, וקל וחומר שלא יגיב על כבודו, והשובר מידותיו, חייו חיים טובים!

נעשה אדם (א,כו)

"מפני מה נברא האדם אחרון למעשה בראשית- ? זכה, אומרים לו אתה קדמת לכל, לא זכה, אומרים לו יתוש קדמך" (גור אריה יב, ב).

מספר רבי שלום מאיר וולך שליט"א בספרו "נעם שיח" על הגדה של פסח: רבי יצחק מוורקא זצ"ל באר זאת במשל נאה. ישנם שני סוגי בעלי עגלה: האחד, הקב"ה חפץ להזמין לו את פרנסתו ושולח לו סוס ועגלה, ואלו השני - הקב"ה הזן את העולם כלו, חפץ לפרנס את הסוס ושולח לו בעל עגלה שידאג לכל מחסורו...

שני העגלונים מתפרנסים באופן דומה, אולם מה רב ההבדל ביניהם! בעוד האחד - הסוס עמל עבורו, השני - עמל כל חייו למען הסוס...

וכך אומר המדרש: מפני מה נברא האדם אחרון למעשה בראשית? שאם לא זכה אומרים לו יתוש קדמך, נבראת כדי לפרנס את היתושים מדמך...

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (א,כו)

הרב יעקב ישראל לובצ'נסקי הי"ד זצ"ל, המשגיח בישיבת "אהל תורה" של רבי אלחנן וסרמן הי"ד זצ"ל, הקשה על פסוק זה: כיצד יתכן לומר שהקב"ה יצר אדם בצלמו וכדמותו, בשעה שאין לקב"ה לא גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל?

פרשת בראשית

ובאר, שהקב"ה נעתר לאדם השב בתשובה ומסכים למחול לו על העוונות שעשה, אולם הוא איננו מחול על חטאים שבין אדם לחברו, אשר לא נעשו כלפיו - אלא כלפי בני אדם.

יוצא אפוא, שהקב"ה מחול על חטאים שבין אדם למקום, ואלו האדם יכול למחול על חטאים שבין אדם לחברו, ובכח מחילת עוונות שנתן בידו, דומה האדם ליוצרו. הרב דוד שרייבר, מגבאי "קופת העיר", סיפר שפעם נגש אל הרב שטינמן לצורך עריכת ברור לגבי מגבית אחת, אשר ענינה היה ידוע לרב.

הרב שטינמן אישר את המקרה והוסיף: יש צרות נורמליות, אשר לדאבון לב, שומעים עליהן מפעם לפעם, אך ישנן צרות משונות, שהן נוראות ואיומות, ואי אפשר לקלוט את עומק הטרגדיה, ואני אומר לך שהסיבה לכך היא משום פגיעה בבין אדם לחברו.

זה עתה - המשיך הרב שטינמן - היה כאן יהודי שספר על צרות משונות שפקדו אותו, שאלתי אותו, האם הוא פגע פעם במשהו, אך הוא ענה בשלילה. שאלתי אותו שוב: "האם הנך בטוח שלא פגעת אף פעם במשהו"? ושוב הוא השיב: "לא"! חזרתי על השאלה בשלישית, ואז נזכר: "כן, פגעתי פעם במשהו, אבל אני הייתי הצודק"...

"בודאי שהוא היה צודק" - סיכם הרב שטינמן - "על פגיעה בלי הצדקה איננו מדברים בכלל... אבל האם למשהו צודק מותר לעשות הכל? כולם מבינים שאדם שהורג משהו מכיון שהוא הכעיס אותו, הוא רוצח, על אף שיתכן שהכעס שלו מוצדק... ובאופן דומה עלינו להתיחס גם לפגיעה בזולת, הנעשית, לכאורה, בצדק!"

ויברא אלהים את האדם (א,כז)

יש לעיין דבכל מעשי הבריאה עד עתה נאמר לשון ויעש, כדכתיב ויעש אלהים את הרקיע ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים ויעש אלהים את חית הארץ, מלבד האדם והתנינים שאף בהם נאמר ויברא אלהים את התנינים הגדולים, וצ"ב במה נחלקו האדם והתנינים שנאמר בהם לשון 'ויברא'.

ויש לבאר ע"פ המבואר בדברי הגר"א בריש ספר 'אדרת אליהו', דלשון בריאה הוא על בריאת יש מאין להורות על חידוש הדבר, ולשון עשייה הוא על תיקון הדבר להורות על השלמתו ותיקונו של הדבר שכבר נעשה, ולכן אצל כל הנבראים נאמר לשון 'ויעש' שכבר נבראו בשלמותם והגיעו עתה לידי תכליתם.

אמנם לגבי התנינים נאמר לשון 'ויברא', שהרי מבואר ברש"י שבראם זכר ונקיבה והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, ונמצא שעדיין לא הגיעו לידי תכליתם ושלמותם לכן נאמר בהם לשון 'ויברא', וכמו"כ לגבי האדם נאמר לשון 'ויברא', כי גם האדם נברא חסר ביצה"ר וצריך להשלים את עצמו, ולכן נאמר בו לשון 'ויברא' ולא לשון 'ויעש', לומר שעדיין לא הגיע לידי תכליתו ושלמותו, עד שישלים את עצמו ויגיע לידי תכליתו.

הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' לכם יהיה לאכלה (א,כט)

שנינו בגמ' (סנהדרין נט, א) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חיות הארץ לכם וכשבאו ב"נ התיר להם וכו', והיינו דאכילת בשר נאסרה על אדם הראשון.

וכבר תמהו (ראה כלי חמדה כאן ועוד) לפי כל זה, היאך הקריב אדם הראשון שור פר לקרבן (כדאיתא

פרשת בראשית

בע"ז ח, א), הא מתנאי הקרבן שיהיה 'ממשקה ישראל למנחה' והיינו שיהיה בו היתר אכילה, ואדה"ר שבשר היה אסור עליו כיצד נתקיים בקרבנו דין זה.

יש לתרץ דיסוד איסור אכילת בשר לאדה"ר הינו איסור גזל, והיינו דרק עשב וירק ניתן לו לאכילה ובשר לא ואין כאן איסור בבשר בחפצא, ולא מיבעיא למש"כ תוס' (סנהדרין נו, ב) דרק להמית ע"מ לאכול נאסר לו אבל מתה מאליה הותר לו בשרה, אלא אפילו למש"כ בכסף משנה (פ"ט ממלכים ה"א) בשיטת הרמב"ם דאף בשר המתה נאסר עליו, עדיין י"ל דאין כאן 'מאכלות האסורות' אלא דאין בבשר היתר אכילה משום שהוא גזל, אמנם דין דמשקה ישראל לא בא אלא למעט כשהבהמה אינה ראויה לאכילה מצד עצמותה מצד איסור שחייל בה, אבל הכא שאין כאן פסול בעצם הבשר אלא שאם יאכלה יעבור איסור באכילתה, אין בכך פסול

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות (ב,ג)

וברש"י, 'ויברך ויקדש' ברכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת. והמקרא כתב ע"ש העתיד.

יש להקשות, דלכאורה הא דירד בששי לחם משנה הוא משום שלא ירד בשבת, ונמצא דתחילה קדשו ואחר כן ברכו, וא"כ ראוי היה שיהא כתוב 'ויקדש אלקים את יום השביעי ויברך אותו'.

אכן מבואר בזה לא כן, דאין ברכת לחם משנה באה בתולדה ממה שלא ירד בשבת, אלא מילתא באנפי נפשה היא, דשבת היא בעצם מקור הברכה, וכחה להשפיע ברכה ותוספת וריבוי אף לפני בואה. וכלשון הר"ח ביצה (טז, א) בענין הנשמה היתירה שנותן הקב"ה באדם ערב שבת, וז"ל 'שנאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהן נשמתן ביום השביעי נבראו, ומתרווחות ומתגדלות בשבת'. וכדאמרי' בקבלת שבת סוף מעשה במחשבה תחילה, כלומר דאצל הבורא ית' המהלך הוא סוף מעשה במחשבה תחלה ואצל אדם הכל מתחיל משבת.

יש להוסיף, דהנה כתיב (שמות טז, כט) בענינא של ברכת ירידת המן בששי לחם משנה, 'ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'', ונודע משמיה דרבי יצחק זאב בהא דאי' בהגדה של פסח 'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו', דצ"ב דהא שבת כבר ניתנה במרה טרם ירידת המן. אלא דשני ענינים הן בשבת, מצות השבת דיניה ואיסוריה וזו ניתנה במרה, ותו מתנת השבת כדאי' בגמ' שבת (י, ב) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם', והשתא אמנם מצות השבת כבר נתנה במרה, אבל 'מתנת השבת' לא נתנה אלא אחר ירידת המן, בשעת המאמר ד'ראו כי ה' נתן לכם השבת', והיינו 'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו' עכתו"ד. והראוני דהדבר מפורש בספורנו להך קרא וז"ל 'ראו התבוננו כי ה' נתן לכם השבת, ואין זו מצוה בלבד אבל היא מתנה שלא נתנה לזולתם, כאמרם ז"ל (שם פרק יציאות השבת) מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני חפץ ליתנה לישראל וכן סדרו בתפלה ולא נתתו לגויי הארצות וכו' ערלים'.

וי"ל דהוא ענין ה'באהבה' המיוחד של שבת הנאמרת בתפילה, דהך 'באהבה' מישך שייכא למתנת השבת, ובאמת הוא גם ענין ברית השבת, לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, וברית היינו ברית אהבה כלשון רש"י שבת (פג, ב ד"ה ומחבקה) 'וזהו לשון ברית אהבה וחבה', ויש בזה הטעמה נוספת בהא ד'אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו', ד'נתן לנו' היינו ולא לעובדי כוכבים, דהפקעה זו בא אחר שהאכילנו את המן כנ"ל.

פרשת בראשית

ולפ"ז י"ל ד'ויברך אלקים את יום השביעי', דפירושוהו ז"ל ברכו במן, מתפרש לא אך בלשון ברכה סתם, אלא אף בלשון 'מתנה' וכדכתיב 'קח נא את ברכתי אשר הבאת לך', וכן (מ"ב ה' טו) 'ועתה קח נא ברכה מאת עבדך', וברש"י 'ברכה, מנחת שלום של הקבלת פנים', דבברכת המן מצויה היא מתנת השבת ו'ויקדש אתו', שפירושו במן שלא ירד בשבת הוא יסוד קדושת ומצות השבת, היינו מצות השביתה שהיא קבועה בבריאה בבחינה של מעלה ע"י שביתת המן בשבת.

וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה (ב,ז)

אחז"ל בבראשית רבה ששאלו הקב"ה לאדם 'ואתה מה שמך', אמר לו 'אני נאה להקרא אדם שנבראתי מן האדמה'.

ושמעתי ממו"ר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהקשה, דהלא שמו של דבר צריך להקבע על פי עיקר תכונותיו ולא על פי החומר שממנו נוצר, ובודאי לא ייקרא השולחן על שם העץ שממנו נעשה, ולא הקורנס על שם הברזל שנוצר ממנו. ויש להוסיף ולהקשות עוד, דאטו שאר בעלי החיים לא נבראו מן האדמה ומדוע דוקא האדם נקרא ע"ש האדמה.

ותירץ הגרש"ז א זצ"ל, דהאדם נקרא כן כדי שיזכור תמיד מאין בא ולא יתגאה.

ועוד יש ליישב, דבאמת לא שייך לקרוא אדם על שם תכונותיו, דהלא תכונותיו ומצבו של אדם תלויים בעבודתו ובבחירתו, ואין לך אדם הדומה לחבירו. וכל מה ששייך לקרוא שם כולל לכל מין האדם הוא רק על שם תחילת האדם שהוא כעיר פרא ונמשך לחומר ולגשמיות, ועליו לזכור תמיד כי הוטל עליו להתעלות לאיש המעלה מתוך הפראיות והגשמיות שבו.

ויש להוסיף שזהו ג"כ מהותה של אדמה, שהיא בעצמותה חומר גס ועב, אך יש בה את התכונות להוציא כל מיני מגדים שבעולם כפי אשר יעבדוה וכפי היגיעה אשר ישקיעו בה.

כי ביום אכלך ממנו מות תמות (ב,יז)

אחד העונשים החמורים, שבאו לעולם עקב אי קיום רצון ה', הוא קצור שנות החיים של האדם.

אדם הראשון היה אמור לחיות אלף שנים, אך חי תשע מאות ושלושים שנה.

רמז למספר שנות חייו, וגם לסיבה שבעטיה נתקצרו, ניתן למצוא בתהלים. דוד המלך אומר (צ, ד): "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר ואשמורה בלילה" - אלף שנים שלנו נחשבות אצל הקב"ה כיום ועוד אשמורה של לילה. כמה שנים הוא היום, וכמה האשמורה - ? תשע מאות ושלושים שנה הוא ה"יום", ושבעים שנה - אשמורת הלילה.

הקב"ה אמר לאדם הראשון: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" - בסוף היום של הקב"ה, כלומר לאחר תשע מאות ושלושים שנה, נפטר אדם הראשון.

לכתחילה, היו גם שאר בני האדם אמורים לחיות אלף שנים, אך בעטיו של החטא התקצרו שנות החיים, ועתה "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה"...

חיי האדם עתה קצרים ומעטים, בשל החטא. "שנה יהיו" - אומר דוד המלך, ומסביר רש"י - שנות חיי

פרשת בראשית

האדם מעטים כשנת תנומה, ששנות דור עכשיו הנם שבעים שנה בלבד. ('שינה' רומזת דוקא למספר שבעים, כמו שנאמר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים", ועל גלות בבל נאמר הפסוק, וגלות זו היתה שבעים שנה). ממשיך דוד המלך ואומר: "כי כל ימינו פנו בעברתך" - מרבית שנות חיינו פנו ואבדו, נגוזו בשל עברתו של הקב"ה, בשל חטא האדם.

ה"אור החיים" הקדוש ממשיל על כך משל: מלך אחד חלק לעבדיו אבנים טובות לצורך עבודן. הוא נתן להם שלש מאות אלף אבנים, ומשך הזמן של העבוד היה אמור להיות אלף שנים. אמרו העבדים - אלף שנים זה זמן ארוך מדי! ולא בצעו את המוטל עליהם. אמר המלך - אם כך, מהיום יקבלו רק מעט אבנים לעבוד, רק עשרת אלפים ולא יותר, אך משך הזמן שיוקצב להם יהיה רק שבעים שנה, שבסיומן יצרכו לתת דין וחשבון על מה שעשו. אולי כך יהיה לאנשים השכל והתבונה להזדרז ולעשות את צווי המלך, ולא לבזבז את הזמן לריק.

הקב"ה מיעט את שנות חיי האדם, ומעט את דרישות- ההספק בהתאם, אולי כך ישכיל האדם להבין, שעליו לנצל כל רגע כדי להצליח לעשות את המוטל עליו, כי אחר כך יהיה עליו לתת דין וחשבון על הכל!

ויקרא האדם שמות (ב,כ)

בשם השל"ה הקדוש מובא, שכל אדם צריך לומר בסוף התפלה פסוק שבו מופיע שמו. במדה ויש לו פסוק שבו מופיע השם במפורש מה טוב, ואם לאו - יאמר פסוק המתחיל באות שמתחילה את שמו ומסיים באות המסיימת את שמו. לדוגמא אדם ששמו הלל צריך לומר את הפסוק: "הקשיבה לקול שועי מלכי ואלקי כי אליך אתפלל", המתחיל באות ה' ומסתיים באות ל'.

הסיבה לאמירה זו היא כיון שביום המיתה, בעת שיעמוד האדם לדין על כל מעשיו, תכנס ללבו אימה נוראה, ומרב פחד הוא עתיד לשכוח את שמו, ואותו פסוק יזכיר לו זאת.

רמז לענין זה מובא בנביא (מיכה ו, ט): "קול ה' לעיר יקרא ותושיה יראה שמך שמעו מטה ומי יעדה", ופרשו המפרשים: "ותושיה יראה שמך" - מכאן שכל מי שאומר בכל יום מקרא המתחיל ומסיים באותיות שמו, התורה מצילה אותו מגיהנם. (כיוצא בכך מובא בשם ה"בית יוסף", וכן ב"שמירת הלשון" של החפץ חיים). הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א, רבה של אחוזת ברכפלד, ספר, כי בהיותו ילד שלחוהו הוריו ללמד ב'בתי אבות' - בית היתומים שהקים הרב מפוניבז' שבשנים המאחרות יותר פתח את שערו לפני ילדים שלא התגוררו בבני ברק והיו זקוקים לפנימיה בתקופת למודיהם.

יחסו המיוחד של הרב כהנמן לילדי המוסד נודע לשם ולתהלה, הוא היה נוהג לבקר אותם ולהרעיף על היתומים את כל חם לבו. לפני כל נסיעה לחו"ל נפרד מהם באחרונה ומיד בחזרתו ארצה היה ממהר להגיע אליהם בראשונה, כשהוא מתבטא כי הם הקמיע שלו... פעם, בשעה שישב ושוחח עם הילדים, שאל אותם: "האם אתם אומרים בסוף שמונה עשרה את הפסוק שלכם?"

מקהלת הילדים השיבה "כן" בקול רם.

'למה-?' הקשה הרב.

הפעם שתקו הקטנים, ורק הבוגרים שביניהם ידעו להשיב על כך בצטטם את דברי השל"ה הקדוש אודות יום המיתה.

פרשת בראשית

אולם הרב המשיך: "אינני מבין. ילד ששמו יענקל'ה שומע את שמו עשרות פעמים בכל יום, ובכל זאת ביום המיתה הוא עתיד לשכוח זאת, איך יתכן, אם כך, שהוא יזכור את השם על פי פסוק שנאמר רק שלש פעמים ביום, הרומז לשמו רק בתחלת תבותיו ובסופם?"

דממה השתררה סביב. הכל הוגיעו את מוחם בחפוש אחר תשובה הולמת, שתניח את הדעת, אך לשוא.

כעבר דקות אחדות נשמע קולו של הרב:

"דעו לכם, כי ביום שבו אדם עוצם את עיניו הוא שוכח את כל מה שקורה בעולם הזה ולא נשאר בידו מאומה. הדבר היחיד שמשתמר לאחר מיתתו של אדם זו התורה. היא נצחית והיא מלווה את האדם למעלה. לפיכך פסוק מן התורה שבו מוזכר השם הוא נצחי, הוא יתלווה אל האדם ואותו בלבד הוא יזכור בעולם הבא".

וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה (ב,פז)

קשה אם אמר הפסוק ויפח באפיו נשמת חיים למה צריך לומר עוד ויהי האדם לנפש חיה ברור שזו תהיה התוצאה כיון שנפך בו נשמת חיים אז התוצאה זה שנהיה נפש חיה ?

וואפשר לבאר שהרי התרגום אונקלוס על המילים ויהי האדם לנפש חיה מפרש והות באדם לרוח ממללא. (רוח מדברת)ובגמ' בסנהדרין ס"ה: רבא ברא גברא (רבא ברא אדם) שדריה לקמיה דר' זירא (שלח אותו לפני רב זירא) הוה קא משתעי בהדיה (היה מנסה לדובב אותו בדיבור) ולא הוה קא מהדר ליה (ולא היה עונה לו) אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך.(אמר לו רב זירא תחזורלעפריך דהיינו אין כך שימוש כי אתה לא מדבר. נמצא לפי זה שאדם שבורא אדם על ידי ספר יצירה אין לו כוח ליתן בו כוח הדיבור. וזהו שאמר הכתוב וייצר ה' את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים. שרק ה' יכול לברוא את כוח הדיבור.

ואם תשאל הרי ראינו שגם אדם יכול לברוא אדם לזה אמר הכתוב ויהי האדם לנפש חיה, דהיינו לרוח ממללא כלומר שהאדם אינו יכול ליתן בו דיבור אבל האדם שבורא הקב"ה הוא לרוח ממלל שיש בו את כוח הדיבור מה שאין אדם יכול לעשות.

&

וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך ויהי בונה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך (ד,יז)

כלי יקר : כל האוהב קניני האדמה כקין וחבריו לעולם הוא בונה והולך ולא יוכל לגמור בניניו וכל ימיו אין לו מנוחה רק נע ונד בארץ.

הם נפגשו מיד אחרי המלחמה. שניהם נושאים צלקות בגוף ובנפש, מיטלטלים בין זכרונות ילדות נעימים למחשבות מבעתות וסיוטי לילה בלתי נסבלים. מנסים להחליק על החבטות שבנשמה, לסייע לפצעים הגופניים והרוחניים להעלות גלד, לבנות בנין יציב על החורבות. חיים היה המבוגר מבין שניהם. אחרי הכל היה בגיל עשרים, גבוה וכחוש, שתי עיניו יוקדות בלהט של שאיפות. כשהפרידו אותו מאבא ומיתר בני המשפחה היה צעיר כמעט בשש שנים, וכבר אז גבוה מעבר לגילו האמיתי. כך הצליח לשרוד בשלב

פרשת בראשית

הראשון. אחר כך התגלגל מתופת אחת לאחרת, עדיין נער צעיר שמתקשה לעכל את מה שחולף עליו, ותמה על יכולתו לעמוד בכל הנוראות הללו ולהישאר בין החיים. הוא שם פעמיו לארץ ישראל מיד כשנקרתה בפניו ההזדמנות הראשונה.

הוא הסכים לכל עבודה מזדמנת. ידע שאינו יכול להתפנק. הוא חייב להתפשר אם ברצונו להתייצב על רגליו ולהמשיך את מה שנקטע. כך עלה בידו למצוא עבודה, ועם הזמן אפילו קורת גג סבירה. החדרון צר הממדים היה עבורו, בנסיבות ההן, דירה מרווחת. הוא עבד במשך שעות מרובות. התרועע עם מכרים חדשים - ישנים, ובין לבין היה מתגנב בלאט אל מקום הבילוי של כל פליט באותם ימים: לוחות המודעות ועליהם שמות אנשים המחפשים קרובים. לא היו לו ציפיות רבות. הוא התקשה להאמין שעוד יראה מישהו מהם. הוא היה הבכור במשפחה. כל האחרים היו ילדים צעירים. על הוריו שמע עדויות זוועה. אז למי הוא יכול לצפות? את מי הוא מחפש ברשימות? ובכל זאת, דחף פנימי לא התיר לו להימנע. אולי היה זה זיק של תקווה שביקש לשמר, אולי קשר אל העבר שנראה עתה כל כך לא מציאותי. הוא המשיך.

באחד הימים, בשעת ערב, עמד שם פעם נוספת. מבטו רפרף על פני השמות כמעט באילוץ כביכול, כדי לצאת ידי חובה. לפתע, נדמה היה לו שהוא מבחין בשם מוכר. הוא כיווץ את עיניו, לא. הוא לא טעה. שמו של שאול, אחיו הצעיר, היה רשום שם שחור על גבי לבן. איך ייתכן? שאול נשאר? ילד שהיה אז בגיל אחת עשרה. כיצד? הוא שב וחכך את עיניו. עם כל זה, למרות כל הספיקות וההיסוסים, החליט שעליו לברר במי מדובר, אולי זה בכל זאת אחיו?

שבוע לאחר מכן כבר היו בדירה שלו שני דיירים. הוא ושאול אחיו. שאול היה חלש. נפשו וגופו מיוסרים. בדרך פלא שרד את התקופה הקשה. עכשיו,

התקשה לשוב למעגל החיים הרגילים. חיים נטל אותו, כמובן מאליו, תחת חסותו. דאג לו, גונן עליו, התחלק עמו במעט שהיה לו, דאג להאכילו במאכלים מבריאם, עשה כל מה שניתן כדי לייצבו. הרגיש כל העת שהוא בשליחות, שהוא ממלא את התפקיד המוטל עליו. שאול התגבר.

מספר חודשים מאוחר יותר, כשעברו פעם שניהם ברחוב, חלפה במקום מכונית. בימים ההם לא היה זה חזיון שכיח. חיים הביט בה בהתעוררות. - "עוד תראה שתהיה לי מכונית..." לחש באוזניו של אחיו.

כששמע שאול שהוא מביע משאלת לב, הבין שחיים אינו מוותר על שאיפות. הוא יגיע בסופו של דבר למטרתו. אבל, שאול לא היה שותף לדעתו של אחיו. הוא חשב בליבו האם בשביל המטרה הזו השאיר אותו הבורא יתברך בחיים? הרי הבורא יתברך רוצה שנשתמש עם השאיפות הללו לעבדו בלבב שלם.

הוא היה בטוח שגם הוריו הי"ד לא השתוקקו שיחתור למטרה כזו.

שאול רמז לאחיו שלא בשביל מכוניות האדם בא לעולם... אבל חיים התעלם מהמשפט. שאול שמר את הדברים בלבו. המתין לראות מה יהיה מקומה של 'המכונית הנכספת' בחייו של חיים, ועד כמה ישתעבד לה.

הזמן עשה את שלו. שניהם הקימו בתים והקיפידו להישאר קרובים. הם גרו בסמיכות ונפגשו לעתים קרובות. אף פעם לא שכחו שהם הנותרים מכל המשפחה הגדולה. גם לאחר שנים חשו שהם נאחזים זה בזה כטובע הנתלה בקרש הצלה. אלא שכל אחד הלך בדרכו.

פרשת בראשית

שאל התאמץ בכל יכולתו לבנות בית זהה לזה שנהרס בידי הצוררים. בית הוריו היה בית יהודי שורשי, כזה שהמשיך בגאון את מסורת הדורות שלפניו. אל המודל הזה שאף. כל פירור הנהגות מזיכרונות הילדות שלו בבית שגדל, שימש אבן יסוד בבית שבנה. ומכיוון שהעבר היה לוטה בערפל סמיך בגלל גילו הצעיר, ומה שחווה על בשרו בהמשך, בכל מקום שהיה עליו להחליט בעניינים של אורח חיים, היה נוהג לשוות בעיני רוחו כיצד היו הוריו נוהגים במקרה כזה? מה היתה דעתם של אבות אבותיו בבעיה, ולנהוג בהתאם.

חיים בחר לו דרך פשרנית יותר. גם בביתו היתה שמירת מצוות מלאה, אבל הרוח היתה מעט שונה. שאל הצר על הדבר. הוא נמנע מלדבר עמו ישירות על כך. כי ידע שחיים לא יקבל, ע"כ בחר בדרך עקיפה, ברמיזות. תמיד עמדו מול עיניו הימים הקשים שבהם נתמך על ידו ומנעו ממנו להרחיב את הדיבור על מה שאינו נושא חן בעיניו. חיים קלט את הרמזים ותירץ את דרכו: "תשמע, שאול, אני צריך לבסס את עצמי ואת משפחתי. אין לי רגע אחד פנוי. העבודה אוכלת כל חלקה טובה. אינני יכול להקדיש יותר ללימוד, לחינוך הילדים, להקפדה של מצוות גדולה יותר. אני עובד קשה כדי שיהיה להם טוב. בקרוב אגיע גם למכונת משלי. חכה, חכה, כשתהיה לי מכונת". סיים במבט חולם וצל של חיוך על השפתיים. שאל חשב בכעס על מכונת החלומות של אחיו. עבור שאול סימלה המכונת הזו את פירמידת השאיפות של חיים. בראש הפירמידה האישית שלו ניצבו ערכים שונים, ערכים רוחניים...

כמו בכל עניין אחר גם כאן התמיד חיים במאמציו להגשים את מאווייו. יום אחד הגיע אל שאול, מבט של אושר בעיניו, צרור מפתחות מצטלצל בידיו. יש לו מכונת. עדיין היה חריג למדי בנוף השכונתי. מעטים בלבד היו בעלי רכב ממונע באותה תקופה. שאול בתמימותו היה בטוח שמאותו יום יעשה חיים תפנית בדרכו וישקיע את מרצו ושאיפותיו בכיוון האמיתי. הרי הוא כבר הגיע לפסגת חלומותיו. "אולי נקבע ללמוד משהו ביחד בבית הכנסת השכונתי?" הציע לאחיו.

"אולי. נראה". התחמק מתשובה מבוטחה. הוא היה שרוי באופוריה, ושמחתו גרמה לו שלא לדחות את ההצעה על הסף. לתדהמתו של שאול התברר לו לאחר זמן קצר שהסיפוק היה זמני בלבד, כמו כל הדברים של העול הזה שקסמם הדמיוני פג מיד עם השגתם. חיים הסביר לו שיש לדאוג לתחזוקתו של האוטו. הוא גם לא נצחי. עם הזמן הוא מתיישן, וחייבים להחליפו. גם הדגמים משתנים. לא ניתן להישאר מיושן ולנוע כעבור שנים ברכב עתיק. - "אתה יודע, כל המעמד בחברה נקבע על פי הדגם שבו אתה נוהג".

"ומה עם הנשמה?" העז שאול להעיר - "אותה אין צורך לתחזק, לשפר, לשמור אותה חדשה?" הקשה.

חיים דמם לרגע. נותר מהורהר. משהו ברבדים פנימיים בלבו החל לרטוט, אבל רק לשניות ספורות.

"הנשמה? כן אתה צודק. חכה. עוד מעט. עוד מספר חודשים, כשתהיה לי מכונת חדישה..."

שאל ניסה לרמוז לו, מה יקרה כשהיה לך מכונת חדשה. האם תעזוב את הכל ותתיישב ללמוד תורה? תסובב את הגלגל לאחור ותשנה את החיים שכבר חלפו? תתחיל את חייך מחדש? ואז פתאום יגמר המרדף אחרי הדגם החדש? אך חיים לדאבונו נותר בשלו. שקוע עד למעלה ראש בניסיון לבסס את מעמדו בחברה על פי דרכו, נותן פחות ופחות את דעתו על קניינים רוחניים ונצחיים.

כשהגיע חיים לגיל פרישה, חשב שאול שאולי עכשיו ניתן יהיה לנשום לרווחה. יש לו כבר מכונת יוקרתית וחדשה, הוא יכול לשבת במנוחה ולמלא את צקלונו במה שנעדר ממנו כל השנים. חשב והתבדה. הוא

פרשת בראשית

החל לשוחח עמו בנושא והופתע מהתשובה.

"הכל נכון. פרנסת הילדים כבר איננה עלי, לי יש די מהגמלאות. אבל, אינני מוצא מנוחה. אני שואף למכונת אמריקנית, כזו שלא תשאיר אף עין ברחוב אדישה. חכה, כשתהיה לי מכונת אמריקנית"...

שאל משך בכתפיו. ידע שאינו מסוגל להמשיך וללחוץ, על דברים שממילא לא ישאו פרי. הוא נותר בתהייתו, מנסה להשלים את המשפט שנותר פתוח. מה יהיה כשתהיה לחיים מכונת אמריקנית? הבית שלו כבר לא יהיה לעולם כמו בית אבא. אבל, מי יודע? אולי הוא מלא בכוונות טובות ומתעתד להשתמש בה לצורכי חסד ומצוות?

חיים המשיך במרוץ חסר המעצורים להגשים את המטרה שסימן לעצמו. למרות שכוחותיו לא היו כבעבר, לא הפסיק לעבוד. הרצון להראות לכולם את המכונת האמריקנית שלו הניע ביעילות את מרצו. הוא לא ויתר. אח, כשרק תהיה לו מכונת אמריקנית, הבטיח לכולם.

נזדמנו פעם שני האחים ביחד לבית הכנסת השכונתי. בין מנחה למעריב התיישבו ליד אחד השולחנות והחליפו מילים של התעניינות. שאל הביט באחיו בדאגה. הוא נראה לו עייף וסחוט.

"נו, אולי הגיע הזמן לנוח קמעה? לנטוש את העבודה המייגעת?" ניסה.

חיים התעורר, בודאי. בודאי. כשרק תהיה לי מכונת אמריקנית", פלט מתוך שיגרה.

על השולחן שלידם היתה מונחת ערמה של עלונים שבועיים, שאל נטל אחד מהם תוך כדי דיבור, בלי משים, לידיו. עיניו נתקלו בפסוק ששימש ככותרת הדברים: "חכם לב יקח מצוות". בהמשך הובא משלו של ה"חפץ - חיים" זי"ע, המספר על בן שהיה סמוך על שולחן אביו במשך שנים אחדות, כשביקש שיעשה עצמאי, נתן בידו סכום כסף גדול ושלח אותו ליריד כדי לרכוש סחורה.

הבן הזיל את כספו עבור כלי זהב שמצאו חן בעיניו ושטרות שהוצעו בפניו במחיר זול מאד וחזר לבית אביו מאושר. זה התבונן בסחורה וכעס. הכלים היו מחרס פשוט מצופה בזהב. לא שווים אפילו מאית מהסכום ששולם עבורם. השטרות היו מזויפים, וסיכנו את מחזיקם. כך גם מי שמקבל את קצבת שנותיו בעולם הזה ומשתמש בכלים שניתנו לו לרכוש קנייני הבל. - כלי חרס מצופים ושטרות מזויפים. מי שמנצל את השנים ואת הנתונים שבידיו ורוכש מלאי של מצוות ומעשים טובים, הוא ראוי להיקרא חכם. זה שנאמר בפסוק "חכם לב יקח מצוות".

עיניו של שאל שוטטו על פני השורות. המילים הללו כאילו נרשמו במיוחד עבור אחיו. הוא הושיט את הגיליון לאחיו שנתרצה ועיין בו. "מצוין", אישר חיים בסתמיות. "הכל יהיה שונה כשתהיה לי מכונת אמריקנית". מה עוד יכול היה שאל לעשות כדי לשכנע את אחיו? הוא הרים ידיים.

בערבו של יום חמישי שגרתי ואפור, צלצל הטלפון בביתו של שאל. חיים היה על הקו. "מחר בצהריים זה אצלי!" בישר לו. ברגע הראשון לא קלט שאל במה מדובר. אבל, רגע קצר לאחר מכן ידע בדיוק למה הכוונה. המכונת!!! המכונת האמריקנית. זה שחיים חלם עליה במשך שנים. משאת חיו תהיה מחר בצהריים אצלו.

"מחר אני מקבל את המפתחות!!" חזר חיים, נלהב.

בצהרי יום השישי החנה חיים את המכונת האמריקנית שלו בחניה של הבניין בו התגורר. הוא יצא ממנה

פרשת בראשית

בתחושת ניצחון, מניע את המפתח בהנאה. בדרך כבר הספיק למשוך תשומת לבם של מספר עוברים ושבים, ונפשו התענגה. הוא ליטף אותה במבטיו. סוף סוף הגשים את החלום. ביום ראשון הקרוב יציג אותה בפני בני המשפחה.

בליל שבת, בשעה מאוחרת, יללו הצופרים של מכוניות ההצלה ליד ביתו של חיים. הם שהו בביתו זמן מה, ולאחר מכן החישו אותו במהירות לבית החולים הקרוב במצב קשה. אף אחד לא שת לבו באותם רגעים למכונית המפוארת שניצבה בחניה ליד ביתו.

ביום ראשון הובילו את חיים לדרכו האחרונה. שאול אחיו עמד שם והמתין לצאת הלוויה, עיניו המצועפות בחנו את מודעת האבל העגומה. עכשיו, נותר רק הוא שריד מכל המשפחה הגדולה. הוא נשא את עיניו. לא הרחק ממנו חנתה בשלווה תהומית מכונית אמריקנית מפוארת. המכונית עליה עבד וחלם חיים. לבו בכה. הנה, המכונית כאן, וחיים שם... דמעות גדולות התגלגלו לאיטן על לחייו. הוא חש בכאב חד. בכה על חיים שטעה.

יותר מכל דאבה נפשו על סיומו המעשי של המשפט שהיה שגור על שפתיו של חיים: "כשתהיה לי מכונית אמריקנית"... אבל מה יש לו מזה, הוא באדמה והמכונית בחניה... מחכה ליורש העולם שיהנה מעמלו רב השנים של בעליו...

והמסר ברור לכולנו...

ויהי נח בן חמש מאות שנה (ה,ל)

מפרש רש"י במקום: "א"ר יודן מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וזה לחמש מאות? אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין דכתיב "כי הנער בן מאה שנה ימות" ראוי לעונש לעתיד וכן לפני מתן תורה."

וצריך ביאור, הרי אם ירבו צאצאיו יהיו הרבה אנשים שיוכלו לעזור לנח לבנות התיבה? ומשמע בדברי רש"י שרק נח יכול לבנות התיבה ויש להבין מדוע?

הגר"א מסביר זאת ע"פ הגמרא בכתובות (פרק י"ב) שמסופר שם שחייא זרע פשתן ועשה מהם רשתות וצד צביים ע"י הרשתות ואת הבשר נתן לעניים ואת העור עשה קלף וכתב עליו את החומש ואת המשנה והלך ללמד ילדי ישראל שלא תשתכח תורה מישראל. והגר"א מקשה מדוע טרח כ"כ וכי לא יכל לקנות חומשים אצל סופר ומדוע טרח לזרוע לקצור לטוות וכו'? ומתרץ זאת שבשביל מטרה כ"כ קדושה שהיא ללמד תורה (בשביל שלא תשתכח תורה מישראל) צריך שמהתחלה הכל יעשה לשם שמים ולכן הוא זרע לשם מצוה וקצר לשם מצוה וכו'.

וכן לגבינו, בשביל להקים עולם חדש צריך שההצלה תעשה ע"י צדיק גדול ולכן נח היה צריך להתאמץ לעשות לבדו את כל התיבה ללא עזרת בניו, שאף שהיו צדיקים לא היו בדרגתו.

וימת הרן על פני תרח אביו (יא,כח)

המעין מעט בסוף הפרשה מגלה שאברם היה אבי האבות - שהוא היה אבי יצחק ואבי יעקב. והרן (אחי

פרשת בראשית

אברהם) היה אב האימהות שהוא היה האב של יסכה שהיא שרה וכן היה אבי מלכה (אמה של רבקה) וכן היה אבי לבן (אביהן של רחל ולאה). ויש לעיין האם יש איזה משהו מיוחד בתכונותיהם של אברם והרן שהתפלגות האבות והאמהות יצאו בדרך זאת?

והנראה לומר, שהנה רש"י מביא בסוף הפרשה שהסיבה שהרן מת בחיי תרח אביו שאחרי שאברם שיבר את צלמי אביו "והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו, וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה אמר להם הרן משל אברם אני השליכוהו לכבשן ונשרף".

ההסבר במעשהו של הרן אינה שהוא הסתפק אם אברם צודק או לא שוודאי היה ברור לו שאברם צודק ויש אלוקים אלא לא היה בכוחו של הרן להיות יחיד באמונתו כנגד כל העולם ולכן אמר אם אברהם ניצל אזי אני לא אהיה לבד ואזי אני משלו.

תכונה זאת מתבטאת גם אצל הנשים שהיא נסמכת על בעלה וכן הרן רצה להסתמך על אברם.